

Kovács Erika Ph.D. értekezése

2008 márciusában védte meg doktori értekezését Kovács Erika a Trier-i Egyetem Jogtudományi Karán (Németország) a kollektív munkajog témakörében. Az értekezés a Dr. Kovács kiadónál jelent meg Hamburgban „*Das Spannungsverhältnis zwischen Koalitionsfreiheit und Tariffähigkeit – Die Notwendigkeit und verfassungsrechtliche Zulässigkeit der Tariffähigkeitskriterien*” (A koalíciós szabadság és a kollektív szerződésalkötési képesség viszonya – A kollektív szerződésalkötési képesség kritériumainak szükségessége és alkotmányossági megengedhetősége) címmel. A szerző a témát a német alkotmány- és munkajogban vizsgálta professzor Rolf Birk témavezetése mellett. Az értekezés az alkotmányjog és a munkajog határmezsgyéjén mozog, de a szerző mégis elsősorban a munkajogász szemével, munkajogi nézőpontból közelíti meg a témát. (A dolgozat alapján a szerző a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán Ph.D. fokozatot szerzett.)

A téma aktualitását jelzik a szakszervezetek létében és működésében megfigyelhető óriási változások. A dolgozat a német szakszervezeti mozgások bemutatásával példázza azt az Európában általánosan érvényes tendenciát, hogy a hagyományosan nagy szakszervezetek taglétszáma feltartóztathatatlanul csökken. Ezzel egyidejűleg Németországban növekszik azoknak a speciális szakszervezeteknek a jelentősége, amelyek egy relatíve kisebb, jól képzett munkavállalói csoport érdekeit képviselik (pl. repülőgép pilóták, utaskísérők, orvosok, mozdonyvezetők). A szerző szerint ezek a jelenségek teszik szükségessé annak újragondolását, hogy mely szakszervezetek rendelkezzenek a kollektív szerződésalkötés jogával. Az állam felelőssége, hogy meghatározza, milyen szervezetek jogosultak erre a jogra, hiszen ez kvázi jogalkotásnak minősül. A leírt tendenciákra reagálva a német Szövetségi Munkaügyi Bíróság (Bundesarbeitsgericht) a közelmúltban hozott két ítéletet, melyekben azt az álláspontját fejtette ki, hogy kisebb taglétszámú szakszervezetek is képesek lehetnek tagjaik érdekeinek megfelelő képviseletére és érvényesítésére.

Az értekezés kérdésfelvetésének rendkívüli a gyakorlati jelentősége is. A szerző arra a kérdésre próbál dogmatikai megalapozottsággal választ találni, hogy a hatékony érdekérvényesítési képesség a szakszervezetek mely tulajdonságaihoz kapcsolódik. A munkavállalói szervezetek hatékony érdekérvényesítése kollektív autonómia működésének előfeltétele, mivel csak így biztosítható a kollektív szerződésről tárgyaló felek egyensúlya és ezáltal a kollektív szerződés, mint kvázi jogforrás igazságos eredménye. A dolgozat vizsgálja, hogy a hatékony érdekérvényesítésben milyen szerepe és jelentősége van a szakszervezet taglétszámának, függetlenségének, sztrájk véghezvitelére való alkalmasságának, pénzügyi háttérének és egyéb ismérveknek. Ezzel párhuzamosan a doktori értekezés elemzi azt is, hogy a koalíciós jog, mint az egyesüléshez való alkotmányos jog egyik részjoga, hogyan és milyen feltételek mellett korlátozható. Mennyiben lehet a szakszervezetek hatékonyságára hivatkozva korlátozni azt a német alaptörvény (Grundgesetz) 9. cikkelyének 3. bekezdésében rögzített alapjogot, mely szerint minden munkavállalónak joga van érdekei védelmére egyesülést alapítani. Korlátozhatja-e az állam, illetve a bíróságok a koalíciós szabadság jogát oly módon, hogy meghatározott feltételekhez köti bizonyos jogoknak, különösen a

kollektív szerződéskötés jogának odaítélését a szakszervezeteknek. Ezeknek a kérdéseknek a megválaszolását állítja vizsgálatá középpontjába a szerző.

A dolgozat elemzi a munkavállalói egyesülések kollektív szerződéskötési képességének feltételeit munkajogi és alkotmányjogi szempontból. Az alkotmányossági vizsgálat annak megállapítására irányul, hogy a kollektív szerződéskötési képesség kritériumai összeegyeztethetőek-e a koalíciós szabadság alkotmányos jogával. A munkajogi elemzés célja annak kiderítése, hogy ezek a kritériumok valóban nélkülözhetetlenek-e a kollektív autonómia megfelelő működéséhez.

Az értekezés három nagy fejezetre tagolódik. Az első fejezet célkitűzése a koalíciós szabadság összefoglaló bemutatása. Ennek során a szerző röviden áttekinti ennek az alapjognak a jelentéstartalmát és különböző aspektusait. A második fejezet a kollektív szerződéskötési képesség egyes kritériumait tárgyalja nagy részletességgel. Ennek során bemutatja az ezzel kapcsolatos alapfogalmakat, mint egyesülés, koalíció, szövetség, kollektív szerződéskötési képesség és szakszervezet, továbbá elemzi ezeknek a fogalmaknak az egymáshoz való viszonyát. A dolgozat bemutatja a jelenleg tevékenykedő legfontosabb német szakszervezeteket és szakszervezeti szövetségeket, valamint a szakszervezetek működésében megfigyelhető legfontosabb tendenciákat. A dolgozat fontos részét képezi a kollektív szerződéskötési képesség egyes kritériumainak elemzése. Különösen részletesen tárgyalja a szerző a társadalmi erő („soziale Mächtigkeite”) fogalmát és egyes elemeit, így a szakszervezet munkaharcra való képességét, taglétszámát, szervezeti felépítését, pénzügyi erejét, a vállalat feletti szinten történő szervezkedés és a korábban megkötött kollektív szerződések szerepét. Ezek azok a kritériumok, melyek megléte és milyensége eldönti, hogy egy munkavállalói érdekvédelmi egyesülés milyen jogokkal rendelkezik és feljogosítható-e kollektív szerződés kötésére. A dolgozat súlyponti része a harmadik fejezetben a koalíciós szabadság és a kollektív szerződéskötési képesség viszonyának és ütközési pontjainak részletes elemzése. A szerző először az alkotmányossági vizsgálat módszertanát mutatja be a koalíciós szabadságra alkalmazva, majd ezt követi az egyes kritériumok alkotmányosságának konkrét vizsgálata. A szerző különös figyelmet fordít a két legvitatottabb feltétel, mégpedig az ún. „soziale Mächtigkeite” és a taglétszám, illetve az azt ösztönző eszközök, különösen a „Differenzierungsklausel” vizsgálatára. A dolgozat záró része az eredmények összefoglalását tartalmazza.

Összességében megállapítható, hogy a szerző egy komoly gyakorlati jelentőséggel bíró témát új nézőpontból vizsgál. Megállapításai tanulságosak a magyar jogalkotás, ítélkezési gyakorlat és a szakszervezetek számára is.

Berke Gyula